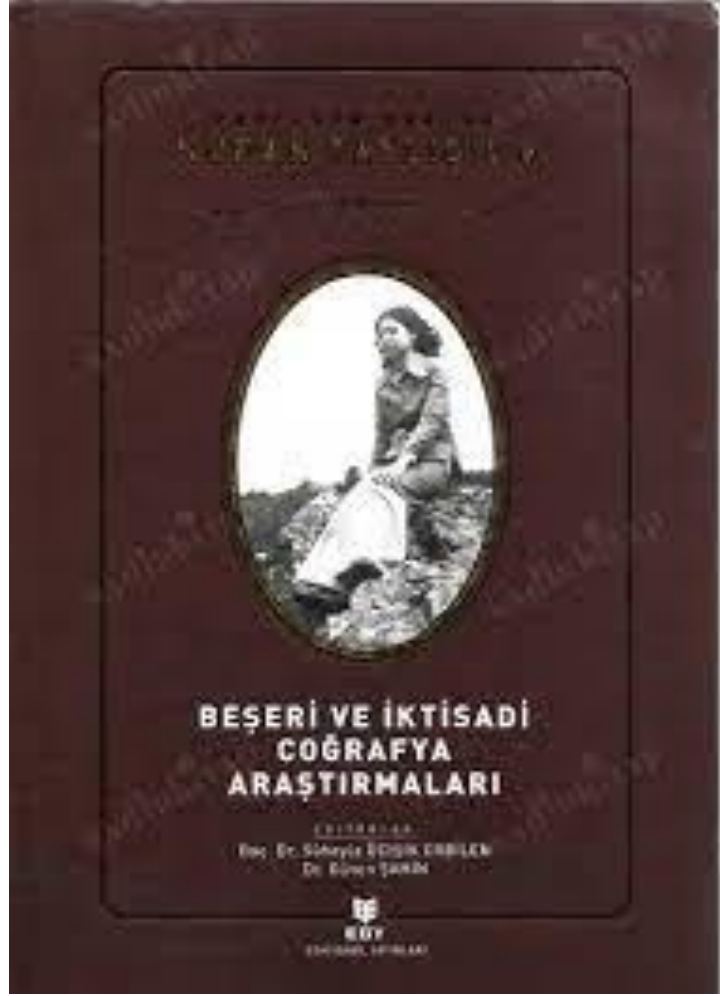


**TÜRKİYE’DE KIRDAN KENTE GÖÇ SÜRECİNDE ETKİLİ OLAN “ARACI / İLETİCİ / KOLAYLAŞTIRICI” FAKTÖRLER**

*Prof. Dr. Cevdet YILMAZ*



REFERANS İÇİN:

Cevdet Yılmaz (2019) "Türkiye’de Kırdan Kente Göç Sürecinde Etkili Olan Aracı / İletici / Kolaylaştırıcı Faktörler", **(Prof. Dr. Nuran Taşlıgil’e Armağan) Beşeri ve İktisadi Coğrafya Araştırmaları**, (Ed.: S.Ü.Erbilen – G.Şahin), Eski Babil Yayınları, İstanbul, ISBN: 978-605-69101-6-6, (125-134).

# TÜRKİYE'DE KIRDAN KENTE GÖÇ SÜRECİNDE ETKİLİ OLAN “ARACI / İLETİCİ / KOLAYLAŞTIRICI” FAKTÖRLER

Prof. Dr. Cevdet YILMAZ

19 Mayıs Üniv. Eğitim Fak., Coğrafya Eğitimi ABD, Samsun, [cyilmaz@omu.edu.tr](mailto:cyilmaz@omu.edu.tr)

## Giriş

Sosyal Bilimcilerin tanımlamalarına göre *Kent*: Yaşayanların büyük çoğunluğunun tarım dışı faaliyetlerden geçimlerini sağladıkları, yoğun nüfuslu, organize yerleşmelerdir. Bir yerin kent (şehir) sayılabilmesi için nüfusun bir arada kesif şekilde bulunması, en az 10.000 nüfuslu ve belediye gibi bir organizasyona sahip olması gerekir. *Kentleşme* ise; belli bir dönemde (örneğin Cumhuriyet Döneminde), belli bir nüfus kriterine göre (örneğin 10.000) kent (şehir) sayılan yerlerin sayısının ve buralarda yaşayanların oranının artmasına denir. Bu tanıma göre Cumhuriyetin ilk yıllarında 40 civarında olan 10.000'in üzerinde nüfusu olan yerleşme sayısı günümüzde 900'ü bulmuş, bu merkezlerde yaşayanların oranı da yine Cumhuriyetin ilk yıllarında % 25'ler seviyesinden günümüzde % 80'ler seviyesine yükselmiştir. Batı'daki gelişmiş ülkelerin 150-200 yılda yakaladığı bu oranı Türkiye 50-60 yılda yakalamıştır. Yine gelişmiş Batı ülkelerinde bu süreç kemale erip durma noktasına gelmesine rağmen Türkiye'de bütün hızıyla devam etmektedir. Bu sebeple de “Türkiye hızlı bir kentleşme süreci içindedir” sözü basın-yayın, bilim ve idare alanında yıllardır çok sık tekrar edilen bir söylem haline gelmiştir.

Türkiye özellikle 1950'li yıllarda başlayan ve 1980'lerden itibaren büyük ivme kazanan çok hızlı bir kentleşme süreci yaşamaktadır. Kırların boşalması ve kentlerin sayıca artarak aynı zamanda kalabalıklaşmasıyla devam eden bu süreçte, yani kırdan kente göç olgusunda *itici*, *iletici*, *çekici* ve *siyasî* olmak üzere başlıca 4 faktör rol oynamaktadır.

Bunlardan; geçim sıkıntısı, ek gelir ihtiyacı, aylık sabit gelir ihtiyacı, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği, gizli ve açık işsizlik, miras yoluyla toprakların küçülmesi, tarımda makineleşme, kırsal kesimdeki ekonomik, sosyal ve psikolojik huzursuzluklar, sosyal ve ekonomik güvencesizlik vd. kırsal kesimdeki “*itici faktörler*”i oluştururken; daha iyi eğitim ve sağlık olanakları, iş bulma ümidi, aylık sabit gelire kavuşma isteği, ekonomik ve sosyal güvence talebi, modern hayat tarzına duyulan özlem ve daha iyi yaşama arzusu gibi diğer unsurlar da kentlerdeki “*çekici faktörler*”i meydana getirmektedir. Nüfusu yerinde tutmak, ya da istenilen yere kanalize etmek veya uygun görülen yerde toplanmasını sağlamak için verilen teşvikler ve uygulanan politikalar da “*siyasî faktörler*”i oluşturmaktadır<sup>1</sup>.

İtici ve çekici faktörler arasındaki ilişkiyi ise (aracı olan ya da kolaylaştıran anlamında) “*iletici faktörler*” sağlamaktadır. Aşağıda ülkemizde ve onun önemli bir parçası olan ilimiz Samsun'da bu güne kadar süren ve bundan sonra da devam edeceği öngörülen kırdan kente göç sürecinde etkili olan bu *iletici (aracı/kolaylaştırıcı) faktörler* önem sırasına göre verilerek analiz edilmiştir.

Araştırmada arazi gözlemleri ve nitel araştırma teknikleri kullanılarak yapılan mülakatlardan elde edilen veriler kullanılmıştır. Bunun için; kendi saha araştırmalarımız sırasındaki gözlemlerimiz yanında, Türkiye'nin muhtelif illerine ait köylerden üniversitemize gelen öğrencilerimiz vasıtasıyla uyguladığımız anketlerden yararlanılmıştır. Elde edilen

<sup>1</sup> Bu araştırmada kırdan kente göçte etkili olan *itici (kırdan ayrılmaya zorlayan) faktörler* ile *çekici (şehri cazip kılan) faktörler* üzerinde durulmamış, sadece aracı faktörler, yani kırdan kente göçü kolaylaştıran unsurlardan bahsedilmiştir. İtici ve çekici faktörler birçok araştırmacı tarafından ele alındığından burada tekrar etme gereği duyulmamıştır.

bulgular çerçevesinde mekânsal analizler yapılmış, elde ettiğimiz bilgiler birlikte değerlendirilerek mekânsal analizler yapılmıştır.

### 1. Ulaşım Kolaylığı

1950’li yıllardan itibaren, karayolu ağının yaygınlaşmasına paralel olarak, en ücra köylere kadar Türkiye’nin hemen her yerinden başta İstanbul olmak üzere *büyük kentlere günübürlük ulaşım olanağının* ortaya çıkması iletici faktörlerin başında gelmektedir. Günümüzde kara ve hava yoluna bağlı gelişmeler yanında köylerin ilçe ve il merkezlerine olan bağlantılarının da daha düzgün ve hızlı hale gelmesiyle sadece kırdan kente göç kolaylaşmamış, aynı zamanda il ve ilçe merkezlerinin çevresindeki köylerde yaşayan vatandaşlar bu ulaşım kolaylığından yararlanarak kırdaki evlerini kapatmadan, şehirde yaşayıp hafta sonu veya gerektiğinde tarla, bağ - bahçe işini yapmak için köyüne gidiş geliş yapmaya başlamıştır. Örneğin Çarşamba ve Bafra ovalarında yer alan köylerdeki nüfusun önemli bir kısmı daimî olarak ilçe merkezlerinde ikâmet etmekte, köylerine işleri olunca gitmektedirler. Bu süreç öyle bir hâl almıştır ki açık kalan bir kısım merkezî köylerdeki okulların öğretmenleri de bu köylerdeki okul lojmanlarında değil, şehirde oturup görevli oldukları köylere (sanki öğrenci olan onlarmış gibi) okul servisleri ile gidiş geliş yapmaktadırlar.

### 2. Hısımlık ve hemşe(h)rilik bağları

Kentlere daha önce göç etmiş kişilerin arkadan gelenlere ev ve iş bulmada yardımcı olmasını içeren *hısımlık ve hemşehrilik bağları* diğer önemli bir faktördür. Başlangıçta bir köyden bir şehre giden ve oraya yerleşen kişiler geride kalanlar için önemli bir referans oluşturuyordu. İş bulmada, ev bulmada bu kişiler kendilerinden sonra gelenlere aracılık ediyor, onların şehre tutunmalarını sağlıyordu. Zamanla kırdan kente göç öyle bir hâl aldı ki büyük şehirlerde aynı il veya ilçeden gelenler büyük mahalleler oluşturdular. Bugün Bafra’dan veya Çarşamba’dan İstanbul’a hareket eden yerel firmalara ait otobüslerin biletlerine bakıldığında, otobüs bilet yazıhanelerinin bulunduğu semtlerden hareketle, söz konusu ilçe doğumlu vatandaşlarımızın İstanbul’un nerelerinde daha yoğun ve bir arada ikâmet ettiklerini rahatlıkla anlayabiliriz. Zamanla bu süreç bireysel olarak başa çıkılamayacak hale gelince de imdada “*hemşe(h)ri dernekleri*” yetişmiştir. Bugün büyük şehirlerimizde ve Samsun’da göç alınan il, ilçe ve köylere ait çok sayıda hemşeri derneği görülmekte, bunlar aralarında organize olarak federasyon ve konfederasyonlara gidebilmekte ve nihayet İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirler başta olmak üzere, seçim zamanlarında kendi adaylarını partilere dayatacak gücü bile bulabilmektedirler. Bu şekilde güçlenen hemşeri dernekleri öğrencilere burs sağlayarak, kırdaki kalanlara destek çıkararak vd. faaliyetlerle, daha önce şehre göç edenlerin düğün ve cenaze gibi organizasyonlarını da üstlenerek göçü kolaylaştırmaya devam etmektedirler.

### 3. İletişim araçlarının etkisi, haberleşme imkân ve kolaylıkları

İletişim ve haberleşme imkânlarının gelişmesi, özellikle internetin yaygınlaşması, gazete ve televizyonların etkisi vb. hususlar da *iletici faktörler* içinde son yıllarda giderek daha öne çıkmaya başlamıştır. Burada artık kişilerin ikincil, üçüncül bilgi kaynaklarından değil, doğrudan kendi göz teması ile elde ettikleri bilgiler ve edindikleri izlenimler kırdan kente göç sürecinde insanlarımızı cesaretlendirmekte, başarısızlık durumunda ortaya çıkabilecek alternatifleri de görmelerini sağlayarak onları göç konusunda teşvik etmektedir. Burada özellikle televizyon dizilerinin etkisini de unutmamak gerekir. Her ne kadar haber ve belgesel programlarda büyük şehirlerin içinde bulunduğu kaotik ortam ısrarla vurgulansa da, ardından başlayan diziler ve bu dizilerin çekildiği sahneler ve mekânlar tüm görselliği ile insanları cezbetmekte, “*böyle bir yerde bir tek ben mi aç kalacağım, bulurum bir çaresini*” inancını pekiştirmektedir. Diğer yandan, kişiler arası anlık internet ve telefon teması sayesinde kimse gittiği yerde yalnız değildir. “*Yârim İstanbul’u mesken mi tuttun, gördün güzelleri beni*

unuttun” diyerek gurbetçilik yüzünden sevdiklerinden aylarca ayrı düşme ve haber alamama durumları artık sona ermiştir. Bu durum hem göçe katılanı, hem de geride bıraktıklarını cesaretlendirmektedir.

#### 4. Ekili alanların dikili hale gelmesi

Buğday ve mısır gibi tahıllar; şeker pancarı, tütün ve pamuk gibi sanayi bitkileri; hayvancılık ve sebzeçilik gibi tarımsal uğraşlar bir yıl süresince köylüyü toprağa bağlayan, onların köydeki tarlalarından uzaklaşmasını engelleyen faaliyetlerdi. Fakat zamanla ekili alanların dikili hale gelmesi, tarla tarımının yerini fındık, çay, turunçgil, kayısı, antep fıstığı, vd. meyvecilik unsurlarının alması, bu faaliyetlerin de yılın belli bir ayına münhasır olması köylüyü köye bağlılıktan kurtarmış, bağımsız hale getirmiştir. Ör. Bafra köylerinde tütün, Çarşamba köylerinde tarla tarımı köylüyü bu şekilde bütün yıl meşgul ederken, bugün Çarşamba ve Terme’de üstelik birinci sınıf tarım alanlarının fındığa terk edilmesi ile köyler adeta boşalmıştır. Çünkü fındık tarımı en fazla 15 günlük bir emekle yıllık kazanç sağlamakta, toprağın yüzeyini kaplayarak başka üretimi gereksiz kıldığı için de geri kalan 11 ayda çiftçiyi serbest bırakmaktadır. Bu durum özellikle Çarşamba ovasında yer alan köylerde çok net olarak görülebilmektedir. Samsun il merkezine yakın olan Dikbıyık civarında Samsun şehir içi semt pazarları için seracılıktan da yararlanarak sebze üretimi yapan köyler nüfuslarını muhafaza ederken (Foto 1), arazilerinin neredeyse tamamı fındıkla kaplanmış olan köyler (Foto 2) hızla boşalmışlar, işsiz-güçsüz kalan nüfuslarını şehirlere iterek köylerin boş kalmasına neden olmuşlardır. Bu süreçte köylerdeki okul ve sağlık ocaklarının da kapanması göçü ayrıca teşvik etmiş, yazın fındık toplamak için Güneydoğu illerimizden gelen mevsimlik işçilere muhtaç kalınması ise ayrı bir ironi oluşturmaktadır.



**Foto 1.** Çarşamba Ovası’nda Dikbıyık civarında seracılıktan da yararlanarak Samsun semt pazarları için sürdürülen sebze tarımı sayesinde (şimdilik) nüfuslarını muhafaza eden köyler.



**Foto 2.** Çarşamba Ovası’nda tarlaların ekili halden dikili hale gelmesi (önce kavak, sonra fındıkla kaplanması) sonucu nüfus kaybeden köyler.

#### 5. Eğitimde taşınmalı sistem

Köy okullarının kapatılması ya da taşınmalı sisteme geçilmesi sonucu kırsal kesimdeki insanlarımız, çocuklarının yollarda mağdur olmaması ve daha iyi eğitim alabilmelerini sağlamak için en yakınlarındaki merkezlerden başlamak üzere, kentlere yerleşmek istemişlerdir. Çünkü okul döneminde her gün ve 8-10 yıl sürecek temel eğitim ihtiyacı için küçücük çocukların karda kışta hiç te sağlam ve konforlu olmayan köy minibüsleri ile yıllarca gidiş geliş yapacak olmaları, zaten köye pamuk ipliği ile bağlı olan vatandaşlarımız için arayıp da bulamadığı bir bahane olmuştur. Okul dönemi kasabada ev tutma, yazın köye dönme ve kalan işleri yapma süreci de pek başarılı olmamış, şehirdeki kalıcılık bu süreçten galip



çıkmıştır. Bu süreç sonunda bazı merkezi köylerde kurulan yatılı bölge okulları zamanla boş kalmış ve terkedilmişlerdir (Foto 3).



*Foto 3. Samsun-Alaçam Göçkün köyü yatılı bölge okulu. Devasa yapı pansiyonu ve öğretmen lojmanları ile hayalet bina olmuş. Bir süre eğitim verdikten sonra öğrencisi olmadığı için kapanmış. Mevcut öğrenciler köylerden servislerle buraya gelmek yerine Bafra ve Alaçam ilçe merkezlerini tercih etmişler.*

## 6. Yeniden yerleştirme

Deprem, heyelan (Foto 4), sel, yangın gibi doğal veya köy boşaltmaları, terör gibi beşeri afetler sonucu (Yüceşahin ve Özgür 2006), ya da baraj suları altında kaldıkları için kamulaştırma gibi nedenlerle (Yılmaz 2014) köylülerin bir kısmı bizzat devlet eliyle kentlere yönlendirilmiş, ya da en azından (başta ilçe merkezleri olmak üzere) şehirlere göç bu yolla zorunlu hale getirilmiştir (Yılmaz 2005).



*Foto 4. Sinop-Türkeli köylerinde yaşanan heyelanlar sonucu yıkılan meskenler ve bu tür felakete maruz kalan vatandaşlarımız için ilçe merkezine inşa edilmiş afet evleri.*

## 7. Yurtdışına göç ve geri dönüşler

1960'lı yıllarda başlayan Batı Avrupa ülkelerine işgücü göçü sonucunda, kırsal kesimden yurtdışına giden kişilerin kesin dönüşlerinde yerleşmek için kentleri tercih etmeleri bir başka faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki, Türkiye'de kırsal kesimden gitmiş olsalar bile, Batı Avrupa ülkelerinde uzun süre kalan vatandaşlarımız kesin dönüşlerinde önce köylere yerleşmeyi düşünerek buralara çok sayıda konut yaptırmışlar ve bu

konutlar da uzun süre onların kesin dönüşlerini boş olarak beklemişlerdir. Fakat daha sonra iş ciddiye binip kesin dönüş yaptıklarında, bu arada da sağlık sorunları ve yaşlılık da yakalarına yapışınca, alıştıkları şehirselle hayatı köyde sürdüremeyeceklerini anlayarak şehirlere yerleşmeyi tercih etmişlerdir (Yılmaz 1995).

### **8. Askerlik**

Kırsal kesimden askerî görev yeri olarak kentsel alanlara giden bazı gençlerin terhislerinden sonra bu kentlere yerleşmeleri sonucu olan göçlerdir. Daha önce kent ve kentsel hayat hakkında bir fikri olmayan gençler için 8-10 ay süresince kent ve kent yakınında bulunma, çarşı iznine çıkma, arkadaşlık ilişkileri vb faktörler onun kente karşı önyargısını yıkararak, terhisinden sonra göç konusunda karar alma sürecine etkide bulunabilir ve onu harekete geçirebilir. Bunun sayısız örnekleri vardır.

### **9. Kırdaki refah düzeyinin artması**

Köylerde herhangi bir şekilde maddî durumu iyileşen kişilerin sonraki hayatlarında daimî ikametgâh yeri olarak şehirleri tercih etmeleri sonucunda da köylerden göçler görülmektedir. Bu durumda olanların bir kısmı köyü tamamen terk ederken, bir kısmı da şehirde iş bularak ya da başka kolaylıklardan yararlanarak şehre yerleşip, buradan köy işlerini takip etmeyi tercih etmektedir.

### **10. Yükseköğrenim**

Köyde doğup büyüyen gençlerin yatılı veya taşınmalı sistemlerden de yararlanarak, üniversiteyi kazanmaları ve okullarını bitirdikten sonra bir daha kırsal kesime dönmeyerek kentlere yerleşmeleri sonucu ortaya çıkan göçlerdir. Bu durumda yüksek öğrenim süreci kırın boşaltan bir süreç olduğu gibi, kırın yetiştirdiği ve gelecekte köy için çok önemli girişimleri başlatma becerisine sahip olan, belki de köyü kalkındırarak göçü tersine çevirecek beyinlerin de göç etmesini sağlayan negatif bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

### **11. Sezonluk istihdam**

İnşaat veya hizmet sektöründe çalışan geçici ya da mevsimlik işçilerin daha sonra çalıştıkları kentlerde kalıcı hale gelmeleriyle oluşan göçlerdir. Bugün Samsun doğumlu olup Akdeniz Bölgesi sahil şeridinde yer alan Antalya, Muğla ve Aydın illerinin merkez ve ilçelerinde binlerce kişinin olmasının temelinde mevsimlik işgücü göçleri yatmaktadır. Samsun köylerinden inşaatlarda çalışmak için buralara giden kişiler zamanla orada kalıcı hale gelmişler, aldıkları maaş hem kendilerini hem de geride kalanlara yetmeyince, kırdaki işsizlik nedeniyle geri de dönemeyince geride kalan ailelerini de yanlarına alarak daimî olarak buradaki kentlere yerleşmişlerdir. Bu kişiler zamanla inşaat işlerinden başka sektörlere geçerek geriden gelenlere yer açmışlar, bu şekilde göçü de hızlandırmışlardır (Yılmaz 2007).

### **12. Evlilik**

Köylerde yaşayan genç kızların kentlerdeki akranları ile evlenmeleri yoluyla, ya da kente göç etmek şartıyla köyden biriyle yapılan evlilikler sonucu meydana gelen göçlerdir. “Evlilik Yoluyla Göç” makalemizin de konusunu oluşturan bu süreçte, kırın iticiliği ve şehrin çekiciliği bir kenara bırakılırsa, kırdaki bekâr gençler için olay şu şekilde gerçekleşmektedir;

- *Göç etmek için evlilik yapma isteği, ya da ne şekilde olursa olsun “köyden kurtulma” düşüncesi.*

- *Bizzat kendi anlaştığı müstakbel koca adayını iş bulmak çalışmak ve sonra kendisini köyden alıp götürmek üzere teşvik etmesi.*

- (Köydeki kızların kendilerini kente taşıyacak bir beklenti içinde olmaları ve bunu yapacak taliplileri ile evlenmeyi düşündükleri için), koca adayı delikanlıların (gençlerin) köyde kalırlarsa köyden bir kızla evlenme umutlarının olmayışı, bu nedenle kendilerini gurbete gitmeye mecbur hissetmeleri.

- Daha önce kentlere göç etmiş, kentlerde ikamet eden, yetişkin erkek çocuk sahibi anne babaların gelenek ve göreneklerini yaşatmak, eski usul (ataerkil veya küçüklerin büyüklerin sözünden çıkmadığı bir) hayat tarzının devamı için çocuklarını köylerinden tanıdıkları - bildikleri bir kız ile evlendirmek istemeleri.

- Batı Avrupa ülkelerindeki vatandaşlarımıza benzer şekilde, büyük kentlerdeki yurttaşlarımızın bir kısmı da; yaşı geçmiş çocuklarını başgöz etmek, yoldan çıkmış evlatlarını eve bağlamak, itirazsız kendilerine hizmet edecek ve bakacak birini bulmak gibi amaçlarla kırsal kesimden yaşı küçük, gözü açılmamış (!), ailesinin maddi durumu yeterli olmadığı için mağdur durumdaki genç kızları çocukları ile evlendirerek şehirlere getirme düşünceleri.

-Kendisinden daha önce şehre gitmiş teyze, dayı, amca, hala, abi, abla, kardeş gibi yakın akrabalarının varlığı, bunlara aşırı güven ve onlar sayesinde şehirlere rahat tutunabileceğini düşünmesi, kendisine herhangi bir zarar gelmeyeceğini düşünmesi.

- Son yıllarda hızla yayılan internet üzerinden tanışmalar.

Bu son husus, yani kırsal kesimde yaşayan genç kız ya da erkeklerin (çoğunlukla da genç kızların), köyden biriyle değil de kentte yaşayan ya da kentte yaşama vaadinde bulunan biriyle evlenmeleri sonucu ortaya çıkan göçler, başka bir göç şekli olan “dağınmak ailelerin birleştirilmesi”, ya da sadece “aile birleşmeleri” şeklinde olan göçlerle karıştırılmamalıdır. Bizim burada üzerinde durduğumuz husus özellikle genç kızların evlilik için şehirdeki birini, ya da o zamana kadar kırdan yaşıyor olsa da, evlendikten sonra kendisini şehre götüreceği birini tercih etmesi, kısaca evlilik için kırdan kente göçü ön şart olarak ileri sürmesi sonucu ortaya çıkan göçlerdir.

“Göç için evlilik”, ya da “evlilik yoluyla göç” literatürümüze tarafımızdan sokulan kavramlar olup (Yılmaz 2009), bu konu geniş olarak ilgili bilimsel toplantılarda sunulmuş ve yayınlanmıştır. Nitekim, Türkiye genelinde 2006-2007 yıllarında örnekleme yoluyla seçilen köyler üzerine yaptığımız araştırmada; köy içine veya köyüne yakın bir başka kırsal yerleşmeye gelin giden (köy içinden evlenen) genç kız sayısı % 18’de kalırken, % 82’si ise kentleri tercih etmiştir. Konu önemli olup, üzerinde daha ayrıntılı durulması ve daha çok araştırma yapılması gerektiği unutulmamalıdır.

## **Sonuç**

Kırlarımız hızla boşalmakta, şehirlerimiz ise arzu edilen gelişmeyi gösteremedikleri için buralardaki çarpık kentleşme ve işsizlik bir türlü yakamızı bırakmamaktadır. Devletimiz kırsal nüfusu kırdan tutmak için yoğun çaba sarfetmekte fakat bunda başarılı olamamaktadır. Burada bizim gördüğümüz en büyük eksiklik ise kırdaki genç nüfusa yönelik politika ve uygulamaların yetersizliğidir. Halbuki kırdaki geç nüfus kırın geleceğidir. Kırdaki çiftçi nüfusun çocuklarını okutmak istemesi ve çığırparelerinin köyde yanlarında kalmalarını istemeyip, şehirde işçi veya memur olmalarını istemelerinin altında yatan sebepler ortaya çıkartılmadıkça, köylünün bu düşüncesini değiştirecek politikalar geliştirilip uygulamaya konulmadıkça bu problem çözülmeyecektir.

Bu nedenle kırdan kente göç sürecinde etkili olan itici, iletici çekici ve siyasî faktörler tekrar tekrar analiz edilmeli, aksayan yönler tespit edilmeli, yanı sıra ısrarcı olunmadan yeni arayışlara girilmeli, yeni fikirlere açık olunmalıdır. Çünkü kır önemlidir; ekmektir, sebzedir, meyvedir, tarımsal sanayiinin hammaddesidir. Kırdaki çiftçi nüfus kaybedildiğinde bunun

telafisi yoktur. İleride büyük şirketlerin kırsal kesimde kuracakları çiftlikler ve buralarda çalıştıracakları tarım işçileri hariç tutulursa, kırdan ayrılan köylünün şehir hayatından sonra tekrar kıra dönüp üretici olmasını beklemek ham hayaldir. Vakit çok geçmeden, kırsal nüfus kırı tamamen terk etmeden, gerçekten kırı bilen ve tarımsal bilgiye sahip olan bir miktar nüfusun kırdaki tutulabilmesi için ne gerekiyorsa yapılmalıdır.

### **Kaynakça**

- YILMAZ, Cevdet, “Türkiye’de Kentsel Konut Sorunu ve Yurtdışındaki Vatandaşlarımızın Büyük Şehirlerimizdeki Konut Probleminin Çözümüne Katkıları”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı: 1, 1995, Erzurum, s.475–494.
- YILMAZ, Cevdet, “Doğal Afet Riski Taşıyan Yörelere Yeniden İnşa Edilebilir Yapı Malzemesi Kullanımının Önemi; Sinop Örneği”, *Ulusal Coğrafya Kongresi Bildiriler Kitabı* (Ed.: S. Avcı - H. Turoğlu), İstanbul Üniversitesi, Çantay Kitabevi Yay., 2005, İstanbul, s.707-716.
- YILMAZ, Cevdet, “Samsun İlinde Nüfus Hareketleri”, *Geçmişten Geleceğe Samsun, İkinci Kitap*, (Ed.: C. Yılmaz), Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Yay., 2007, Samsun, s.289-316.
- YILMAZ, Cevdet, “Türkiye’de Kırdan Kente Göç Sürecinde Etkili Olan Faktörlerden Biri; Evlilik Yoluyla Göç”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı: 21, 2009, Erzurum, s.221-232.
- YILMAZ, Cevdet, “Altınkaya Barajının Vezirköprü Üzerine Etkileri”, *Vezirköprü Araştırmaları*, Vezirköprü Belediyesi Kültür Yay., 2014, Samsun, s.137-158.
- YÜCEŞAHİN, Murat - ÖZGÜR, Murat, “Türkiye’nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekânsal Örüntü”, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4 (2), 2006, Ankara, s.15-35.